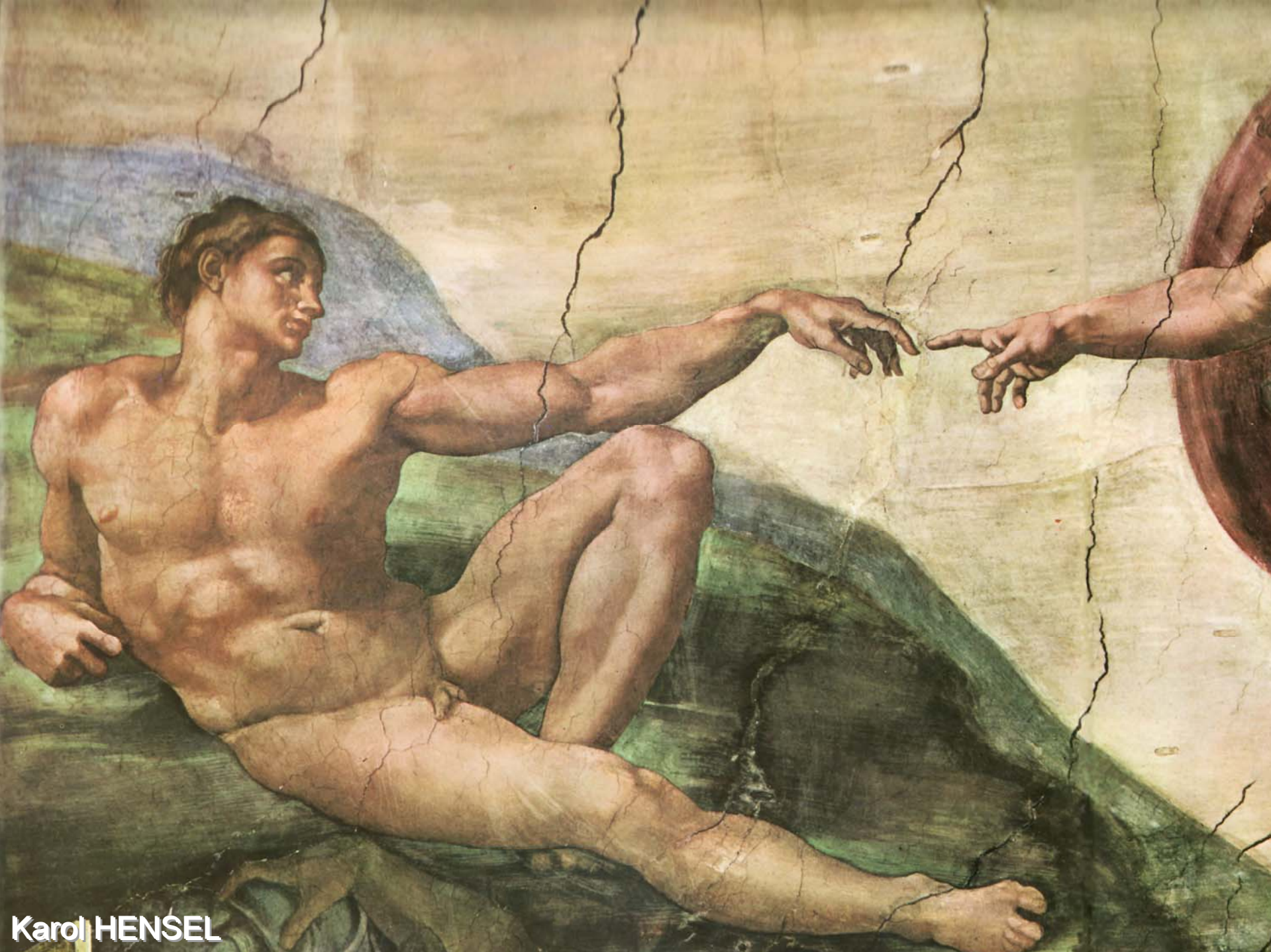

Terminológia

2

וַיַּצַּר יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאָדָמָה כָּל־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת
כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל־הָאָדָם לִרְאוֹת מִה־יִּקְרָא־
לּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא־לּוֹ הָאָדָם נָפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:
וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל־הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם

„Keď Pán, Boh, utvoril z hlíny všetku poľnú zver a všetko nebeské vtáctvo, priviedol ho k Adamovi, aby videl, ako by ho nazval, lebo ako ho nazve, také bude jeho meno.

A nazval Adam menom všetok dobytok, všetko nebeské vtáctvo a všetku poľnú zver.“

(Genezis 2, 19–20)

„Dnes však vieme, že nešlo a nejde iba o to, aby človek pomenoval nieko /ko rastlín a zvierat, s ktorými nevyhnutne prichádza do kontaktu. Ide aj o to, aby pomocou pomenúvania poznával zákonitosti živej a neživej prírody a dospel k poznaniu vlastného postavenia, vlastnej biologicko-etickej identity vo vzťahu k ostatným stvoreniam. Žiada sa však zdôrazniť, že pomenovať môže iba to, čo pozná.“

Masár I. 2000. Ako pomenujeme v slovenčine. Spisy SJS 3: 1–60.

ryba – piscis – ῥ ῑ σ ῥ ῑ σ

vták – avis – ἄ ῥ ῑ σ

zvíra–bestia – β ῆ ῥ ῑ ο ν

obojživelník – amphibium

plaz – reptilis s. serpens

cicavec – mammale

Pisces – ryby

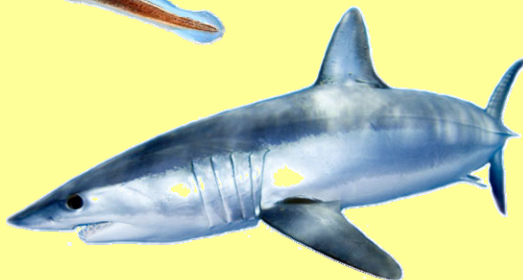
sliznatky

mihule

drsnokožce

lúčoplutvovce

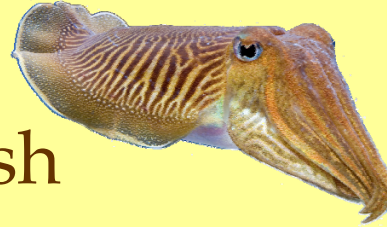
stopkatoplutvovce

Fish

Used as a collective term, includes molluscs, crustaceans and any aquatic animal which is harvested (FAO).

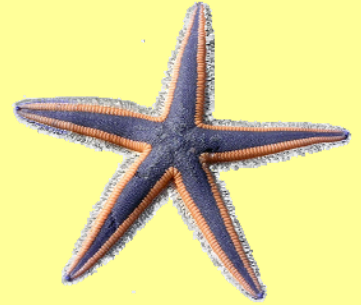
cuttlefish

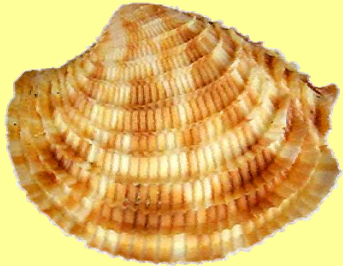
crayfish/crowfish

starfish

shellfish

hagfish

dogfish

finfish

roundfish

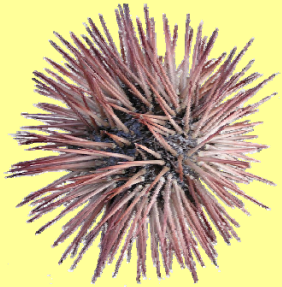
flatfish

blackfish

whitefish

grounfish

etc...

Dr. Jožo Martinka:

SLOVENSKÉ RYBÁRSTVO.

ÚVOD.

Rybolov je spoločnou živnosťou všetkých národov sveta. Môžeme sa o tom presvedčiť už i z toho, že sa národy rozširovaly povedľa brehov. Vychodilo to na javo i z tých súpisov, ktoré poznali učenci s účtovníckym sklonom, aby zistili, čo komu patrilo pôvodom z dnešného už zmedzinárodného kultúrneho majetku. Chceli poznačiť svoje národné, milé imanie a oddeliť ho od cudzieho. Chceli rozoznať kultúrne viac či menej tvorivé národy od národov prevahou trovivých. Vysvitá z tých súpisov, že za základy dnes už rozrôznenej kultúry možno predpokladať asi u každého národa medziiným: znalosť jedlých a otravných rastlín, lov úderovým a hádzaným zbrojom, oheň, úschovu plodín, užívanie omamu, rybolov...; z duševného imania medziiným: vieru v nadľudské bytnosti, a to i v také, ktoré bývajú vo vode a ustanovujú rybárske šťastie...

Podľa súpisov kultúrneho imania celého ľudstva boli základy jednotlivých národných kultúr rovnaké, vývojové počiatky podobné, ale časom sa z nich rozvinuly kultúry prerozmanité. Niektoré z nich sa nám zdajú v porovnávaní zdarenejšími, iné zasa nepodarenejšími. Poniektoré sa vyvinuly nehateno za kratšiu dobu, iné zasa mocou okolností dlho zotrvaly v tomže stave, zaostaly. Podľa rozvoja kultúry sa rozvíjali i jej nositelia, národy. Spočiatku boli všetky národy malé, ale pojedny sa vymoženosťami kultúry zveľadovaly zvnútra, lebo si vedely život oceniť a zachrániť a mohutnely zvonku, lebo kultúrne menej vyzbrojené národy sa pod tlakom, alebo i dobrovoľne primkli k silnejším.

Radi hovorievame o samorastlej slovenskej kultúre, veď základy má čo len také staré, ako susedné kultúry a jej rozbehy pred 1000 rokmi boli také nádejné! Jej základy sú nám známe i zo susediacich kultúr, ale ten slovenský rozvitok, ten slovenský zveľadok nie je dosiaľ vymedzený ani ocenený ni v celku ni v častiach. I doma v úzkom kruhu i na šfom trhu svetovom sa dosiaľ ešte málo dokazovalo o slovenskosti našej kultúry, o slovenskosti jej sloziek a medziiným pramálo sa dokazovalo o slovenskosti nášho rybárstva. Málo sa o tom hovorilo, ale ešte menej sa o tom písalo. Kto by sa o také veci zaujímal, skorej by sa dočítal o rybárstve brazílskych praobyvateľov, alebo ešte i vymretých kmeňov austrálskych, ako o rybárstve Slovákov. V súborných národopisných dielach svetovej literatúry sa síce stretáme s menom Slovákov, ale pojaté býva medzi polokultúrne národy, medzi „Halbkulturvölker“¹, a veľmi krátkučko býva odbavené, nie

¹ O. Buschan: Illustrierte Völkerkunde, Stuttgart, 1910, str. 332.

Martinka, J. 1930/31. Slovenské rybárstvo. Sborník muzeálnej slovenskej spoločnosti 24: 111–149, 25: 65–102.

Dr. Jožo Martinka:

SLOVENSKÉ RYBÁRSTVO.*

C) SÚPIS NÁZVOV RÝB NA SLOVENSKU ŽIJÚCICH.

Pri zostavovaní srovnávacieho súpisu slovenských názvov rýb, žijúcich v riekach Slovenska, čerpal som údaje z mnohorakých prameňov. Podľa vedeckej hodnoty boli tie pramene veľmi rozličné podľa toho, či boli knihy alebo ústne podanie. Našiel som i hotové zbierky. Najhojnejšia a spolu i najcennejšia je tá, ktorá ostala po výbornom prírodoskúmateľovi *Samovi Petianovi* (neskoršie Petényi), ale len na rukopisných zdrahoch papiera. Tieto pozostatky vydal *Otto Hermann*, rodák z Brezna v svojom veľkolepom diele: *A magyar halászat könyve*, v Budapešti roku 1887. V druhom sväzku na stranách 766–767 je Petianova zbierka 40 slovianskych rybích názvov. Jedna čiastka bola uverejnená v časopise *Magyar Nyelvőr* (XIII. roč., 1884, str. 550). V tom časopise

* Viď Sborník MSS, roč. XXIV. (1930), soš. 3–4.

RNDr. OSKAR FERIANC

SLOVENSKÉ ORNITOLOGICKÉ NÁZVOSLOVIE

S OBRÁZKOVÝM KEUČOM
PRE URČOVANIE SLOVENSKÉHO VTÁCTVA

VYDALA MATICA SLOVENSKÁ
1941

PRÍRODOVEDNÝ SBORNÍK

ROČNÍK II.

1947

ČÍSLO 2.

O. Ferianc:

SLOVENSKÉ NÁZVOSLOVIE RÝB ČESKOSLOVENSKEJ
REPUBLIKY A SUSEDIACICH KRAJOV.

*Terminologica slovacica piscium Rei publicae Bohemoslovacicae
nec non regionum confinium.*

Uvažujúc pred rokmi pri kritike Pechočovej učebnice zoologie o slovenských názvoch rýb, bol som blízko presvedčenia, že práve pri rybách nebude ťažko stanoviť ich slovenskú nomenklatúru: nie je ich mnoho, ľudia, najmä rybári, ich dobre poznajú a pre viaceré z nich užívajú sa tiež mená na celom Slovensku. Keď som však neskôr pri univerzitných prednáškach a praktických cvičeniach mal pomenovať mnohé naše a cudzokrajné ryby slovenskými názvami, zistil som veľké ťažkosti. Sväz rybárskych spolkov a družstiev na Slovensku má už dávnejšie svoje oficiálne slovenské názvy rýb. Stanovila ich komisia z r. 1943/44, v ktorej boli Dr. B. Hollý, býv. prednosta Rybárskeho ústavu v Lipt. Hrádku, Dr. Topercer, vtedajší tajomník Sväzu, Dr. Št. Pacák, rybársky inšpektor a vtedajší podpredseda Bratislavského rybárskeho spolku, J. Bako, vtedajší predseda Sväzu, a S. Iváška, legalizujúci návrhy B. Hollého, zdá sa, skoro v pôvodnom znení. Komisiou stanovené slovenské mená rýb shodujú sa totižto skoro celkom s nomenklatúrou, ktorú B. Hollý použil vo svojej práci r. 1935. Z nej dostaly sa i do Slovenského múzea a do literatúry. Všeobecne vzaté, Hollý sa opieral pri ušatovaní slov. rybích mien zväčša o mená ľudové, no niektoré z nich nie sú pôvodu slovenského, ba ani slovanského. Pri stanovení definitívnych slovenských rybích mien vychádzal som od názvov Sväzu, no podrobil som ich patričnej kritike a prebral z nich iba tie, ktoré vyhovovali i s vecného i s jazykového stanoviska.

Roku 1931 vyšla v Sborníku MS práca J. Martinku „Slo-

SBORNÍK
VYSOKÉ ŠKOLY
ZEMĚDĚLSKÉ
V BRNĚ, ČSR.
FAKULTA LESNICKÁ

ACTA UNIVERSITATIS
AGRICULTURAE ET
SILVICULTURAE
BRNO, RČS.
FACULTAS SILVICULTURAE

1948.

SIG. D 51

Zásady českého zoologického názvosloví.

† EMIL BAYER,

Prof. RNDr. h. c. prof. zoologie na vysoké škole zemědělské v Brně.

SERGĚJ HRABĚ,

Prof. RNDr. prof. zoologie Masarykovy university v Brně.

KAREL KOSTROŇ,

RNDr. Ing. RTDr. doc. vysoké školy zemědělské v Brně.

† JAN ZAVŘEL,

Prof. RNDr. prof. zoologie Masarykovy university v Brně.

ÚVOD.

Předkládáme československé veřejnosti, příznivcům úspěšných snah, vzdělavatelům jazyka českého a přírodopyscům, kterým není osud mateřštiny prázdňným pojmem, k úvaze názory na dnešní stav zoologického názvosloví národního. Burcující řady našich pracovních přátel i kolegů k aktivnímu zájmu o český jazyk vědecký jsme si dobře vědomi toho, že snaha, kterou jsme chtěli předloženou prací osvědčiti, je až příliš malým začátkem pro nesmírný úkol, jakým je prověření veškeré české vědecké terminologie zoologické.

Všichni nemusejí s námi souhlasit v metodě. Jedno je však jisto, že „pravidla spisovného jazyka nelze stanovit pro všechny časy, neboť mu vznikají časem nové úkoly, zejména vyjadřování nových pojmů“ (K. Svoboda „Naše řeč“, 1943). A dále: „Objevují nové vztahy a věci tvoří věda nové pojmy a nové pojmy si

SOUSTAVA A JMÉNA ŽIVOČICHŮ

PODLE ZÁSAD

I. SJEZDU ČESKOSLOVENSKÝCH ZOOLOGŮ V OPAVĚ 1951

ZPRACOVALI

PROF. DR. JOSEF KRATOCHVÍL A PROF. DR. EMANUEL BARTOŠ
ZA SPOLUPRÁCE 60 ČESKOSLOVENSKÝCH ZOOLOGŮ

NAKLADATELSTVÍ ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD

PRAHA 1954

V botanike a v zoológii rozlišujeme:

terminológiu (názvoslovie)

plutva, chvost, šupina, krídlo, srsť

list, stonka, koreň, tyčinka, piestik

názvy

nomenklatúru (menoslovie)

pstruh, skokan, užovka, sokol, jeleň

praslička, papraď, lipa, čakanka

mená

Základné vlastnosti termínu:

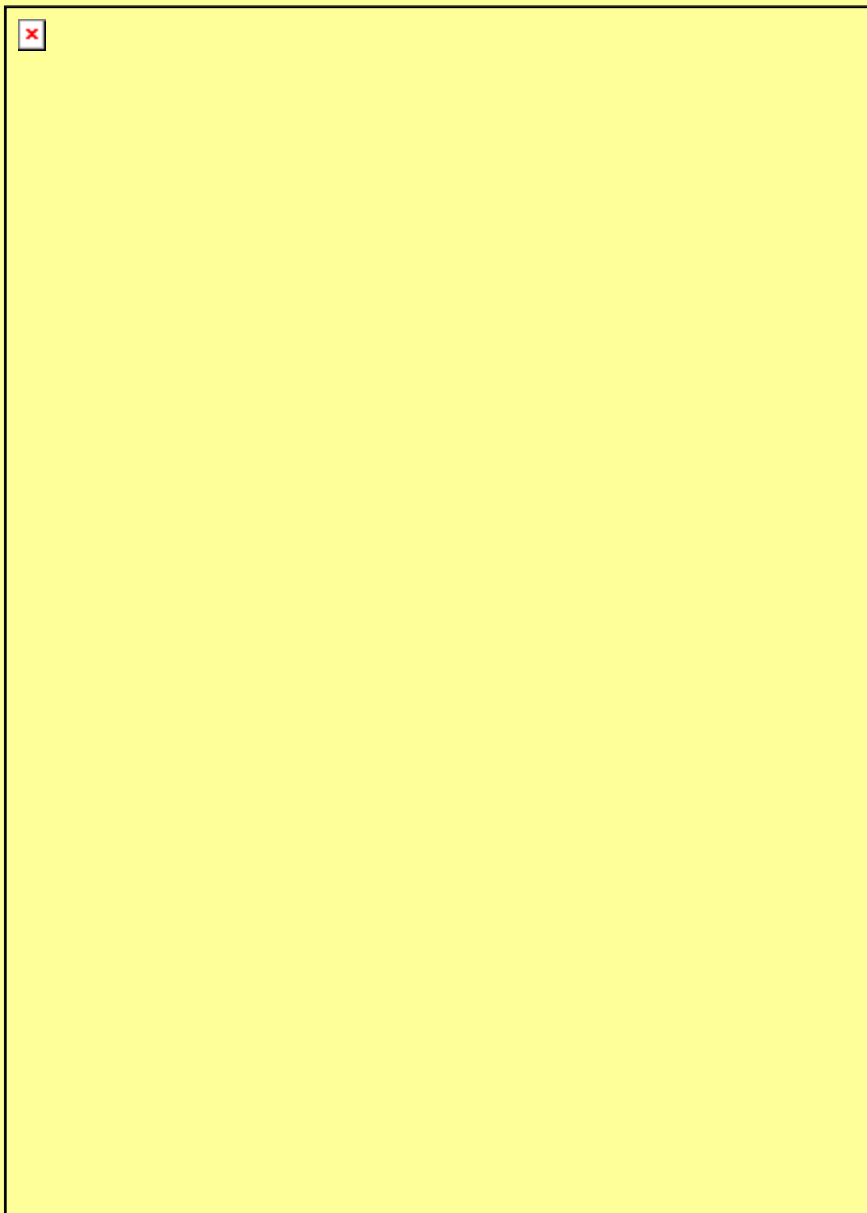
motivovanosť

systémovosť

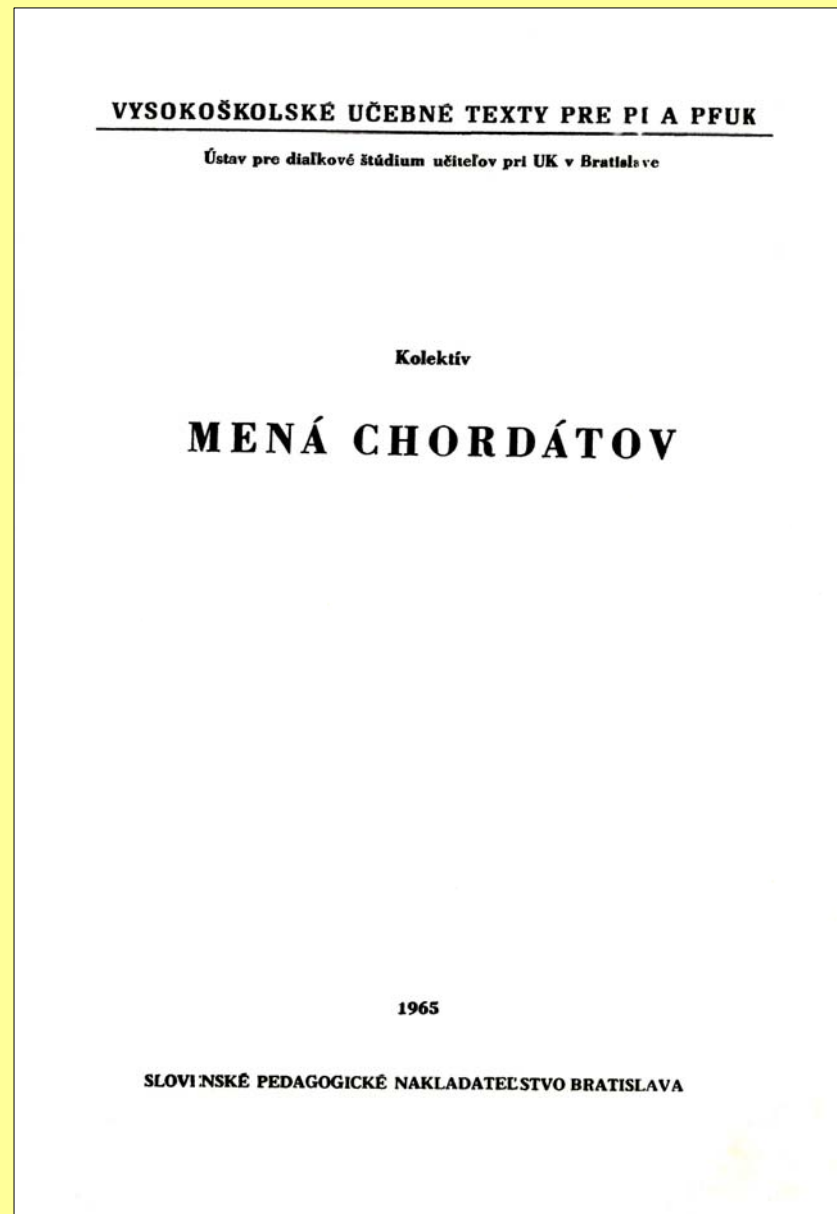
ustálenosť

presnosť

derivatívnosť

Ferianc, O. (ed.). 1975. Slovenské mená hmyzu. Vyd. SAV, Bratislava, 308 s.

Buffa F., O. Ferianc, R. Klačko, P. Koniar & J. Martinka. 1965. Mená chordátov. SPN, Bratislava, 87 s.

Zásady tvorenia slovenského menoslovia živočíchov

KAROL HENSEL — DRAHOSLAVA KLASOVÁ — IVAN MASÁR — DUŠAN MATIS — BRANISLAV MATOUŠEK — FRANTIŠEK VILČEK

Slovenské mená zvierat sa objavujú už v našej najstaršej spisbe (napríklad v starých slovníkoch, urbároch). V prvom rade šlo o druhy vyskytujúce sa v našej oblasti (obyčajné, všeobecne rozšírené, dravé a nebezpečné, hospodársky dôležité atď.), v oveľa menšej miere o druhy cudzokrajné; ba vznikali aj mená vymyslených, bájných a mýtických zvierat (napríklad *ohňiwáček* [*Phoenix*], Bernolák, 1825). Počet mien zvierat bol zo začiatku malý, obmedzený na potreby bežnej reči a zodpovedal kultúrnej úrovni v príslušnej etape vývinu národa. Takýto vývoj možno vidieť nielen u nás, ale v každom inom národe a jeho reči.

So zvyšujúcou sa kultúrnou úrovňou, s rozvojom písomníctva sa nároky na slovnú zásobu zväčšujú, a tým rastie aj počet a frekvencia potrebných mien zvierat. Počet mien však prudko narastal pri písaní a koncipovaní školských učebníc. Ich autori si mená zvierat často tvorili sami, pričom využívali slovnú zásobu bežnej reči, prekladali (niekedy až otrocky) z iných jazykov alebo preberali mená zvierat z iných slovanských jazykov, pričom ich viac alebo menej dobre poslovenčovali. Treba sa vžiť do situácie, v akých pomeroch tieto práce vznikali; dnešné naše prísnejšie meradlo sa nedá na ne použiť; avšak úsilie ich autorov treba predsa len vysoko hodnotiť, pretože otvorili cestu k súčasnému stavu.

Kým v minulosti šlo prakticky o desiatky, prínajlepšom o stovky názvov z určitej skupiny, vznikali tieto názvy viac-menej živelne. Ich tvorenie sa vôbec neusmerňovalo, ani nekorigovalo, a napriek tomu sa aj s týmto spôsobom vystačilo. Dnes je situácia diametrálne odlišná. Zásluhou odbornej a popularizačnej literatúry, potrieb rozhlasu a televízie, kultúrnovýchovnej práce múzeí, zoologických záhrad a iných osvetových inštitúcií potreba slovenských mien živočíchov veľmi vzrástla, a to nie na stovky, ale na tisíce. Sme v období veľkého

Pomenovanie **čeľade**

sa vyjadruje **mononomicky** prídavným menom v nominatíve plurálu, utvoreného od typického rodového mena príponou **-ovité**.

Príklad: kaprovité (Cyprinidae)

Pomenovanie **podčeľade**

sa vyjadruje **mononomicky** a utvorí sa z koreňa rodového mena, spájacej morfémy (-o-) a prípony **-rodé**.

Príklad: platesorodé (Pleuronectinae)

Pomenovanie **rodu**

sa vyjadruje **mononomicky** podstatným menom v nominatíve singuláru.

Príklad: tuniak (*Thunnus* sp.)

Pomenovanie **druhu**

sa vyjadruje **binomicky**, pričom prvé meno je rodové, druhé druhové.

Príklad: makrela atlantická (*Scomber scombrus*)

Pomenovanie **vyšších taxónov** ako nadrad sa vyjadruje **mononomicky** podstatným menom v nominatívne plurálu. Príklad: trieda lúčoplutvovce (Actinopterygii), kmeň chordáty (Chordata), podríša mnohobunkovce (Metazoa)

Pomenovanie **nadradu** sa vyjadruje **mononomicky** a utvorí sa z koreňa rodového mena, spájacej morfémy (-o) a prípony **-vidné**. Príklad: ostriežovidné (Percomorpha)

Pomenovanie **radu** sa vyjadruje **mononomicky** a utvorí sa z koreňa rodového mena, spájacej morfémy (-o-) a prípony **-tvaré**. Príklad: štukotvaré (Esociformes)

Pomenovanie **podradu** sa vyjadruje **mononomicky** a utvorí sa z koreňa rodového mena, spájacej morfémy (-o-) a prípony **-blížne**. Príklad: sled'oblížne (Clupeoidei)

Pri tvorení slovenských mien živočíchov existujú tieto možnosti:

- oprieť sa o ľudovú reč
- prebrať vedecké (rodové resp. druhové) meno živočícha v plnom znení
- kalkovať, adaptovať alebo napodobňovať vedecké meno
- prebrať meno od iných etníc
 - v pôvodnom znení (zväčša pravopisne prispôbené)
 - v preklade
 - Možno pritom vychádzať
 - z ľudových mien takých jazykov, ktorých areál sa geograficky kryje s areálom daného živočícha,
 - z odborných mien ustálených najmä v európskych jazykoch
- utvoriť úplne nové meno (je výhodné, ak sa pri tom zachová medzinárodná súvislosť termínu)

Rod: *Huso* Brandt et Ratzeburg, 1833 – vyza

Motivácia vedeckého mena: z gréc. ὕς [hys] = brav, sviňa.

Národné mená: čes. *vyza*, poľ. *bieluga* al. *wyz*, rus. *белуга* [beluga], srb. a chor. *moruna*, bul. *морунa* [moruna], ukr. *білуга* [biluha], bielorus. *бялуха* [bialuha], maď. *viza*, angl. *beluga*, nem. *Hausen*, franc. *béluga* al. *bélouga*, špan. *beluga*.

Pre tento rod sa v slovenčine použili mená *wyza* (Bernolák 1825 – 1827, Ormis 1851), *vizina* (Grossinger 1794, Kralowanszky 1795), *beluja* (Kralowanszky 1795), *beluga* (Kordoš 1875), *beluha* (Novacký 1938), *bieluga* (Klačko 1924) a *vyza* (Kordoš 1875, Klíma 1920, Klačko 1924, Novacký 1938, Ferianc 1947, Bella 1950, Topercer 1950, Sedlár 1954, Ferianc 1955, Buffa a i. 1965, Balon 1967, Oliva – Hrabě 1968, Klačko 1971, Holčík 1973, 1977, 1998, Holčík – Hensel 1976, Gutteková 1978, Hensel 1978, Baruš – Oliva 1995, Činčurová – Hensel 1997, Hruška – Stráňai – Frank 1998, Kozánek – Hensel 1999).

Slovenské meno tohto rodu údajne pochádza zo staronemeckého *hūso* (v súčasnej nemčine *Hausen*), odtiaľ sa dostalo do západných nárečí praslovanského jazyka a zmenilo sa na *vyza* (Ferianc 1947, Kolomiec 1983).

***Huso dauricus* (Georgi, 1775) – vyza amurská**

Syn.: *Acipenser dauricus* Georgi, 1775; *Acipenser orientalis* Pallas, 1814.

Rozšírenie: Povodie rieky Amur.

Motivácia vedeckého mena: lat. *dauricus* = daurijský, obývajúci Dauriu, krajinu na východ od Bajkalského jazera.

Národné mená: čes. *vyza malá*, poľ. *kaługa*, rus. *калуга* [kaluga], angl. *kaluga*, nem. *Kalugahausen* al. *sibirischer Hausen*, franc. *kaluga*, špan. *kaluga*, čín. 鯨魚 [chuangjü (*chuang* = cisárska, *jü* = ryba)], jap. タウ'イ アチヨウザメ [dauria-čózame (*dauria* = daurijský, *čózame* = jeseter)].

Pre tento druh sa v slovenčine použilo meno *vyza malá* (Buffa a i. 1965).

Slovenské meno je motivované rozšírením druhu. Pre rybu dorastajúcu do dĺžky 4 m a hmotnosti 820 kg (keďysi aj vyše tony) nie je meno *vyza malá* vhodné.

Acipenser dabryanus Duméril, 1869 – **jeseter kórejský**

Rozšírenie: Od Povodia rieky Jang-c' v Číne na sever až po Kóreu.

Motivácia vedeckého mena: dedikačné meno. Claude Philibert Dabry de Thiersant (1826 – 1898) – francúzsky generálny konzul v Šanghaji a Kantone, ichtyológ a orientalista.

Národné mená: čes. *jeseter jihočínský*, rus. *копейский осетр* [korejskij osiotr], ukr. *копейський осетер* [korejskyj oseter], angl. *Yangtze sturgeon* al. *Korean sturgeon*, nem. *Jangtse-Stör*, franc. *esturgeon du Yang Tsé*, čín. 达氏鲟 [daši sün (*daši* = pána Da, *sün* = jeseter)], jap. チョウセンチョウザメ [čósen-čózame (*čósen* = kórejský, *čózame* = jeseter)], kór. 칼철갑상어 [kchal čólkabsango (*kchal* = meč, *čólkabsango* = jeseter, *čólkab* = pancier, *sang o* = žralok, *o* = ryba)].

Slovenské meno je utvorené v zhode s ruským, ukrajinským, anglickým a japonským menom.

Inventár prostriedkov na tvorenie zoologických a botanických rodových mien

IVAN MASÁR

1. Spomedzi vedných disciplín kladie zoológia a botanika aspoň najväčšie nároky na slovnú zásobu spisovného jazyka a vari najintenzívnejšie využíva jeho slovotvorné prostriedky a možnosti. Je to celkom pochopiteľné, lebo živočíšnych a rastlinných jedincov je veľké množstvo a každého jedinca treba nielen odborné opísať a zaradiť do zoologického, resp. botanického systému, ale treba ho aj pomenovať. Pri práci na zoologickej a botanickej nomenklatúre sa ako najaktuálnejšia ukazuje potreba tvoriť rodové a druhové mená, pričom uspokojovanie tejto potreby je z viacerých hľadísk veľmi náročné. Zoológovia a botanici práve pri tvorbe rodových mien neraz pociťujú limitovanosť spisovnej slovnej zásoby a konštatujú nedostatok domáckich rodových mien [porov. napr. Ferianc, 1975, s. 25]. Tento nedostatok sa zvyčajne prekonáva tak, že nie každý rod pomenovaný latinským menom dostáva aj samostatné slovenské meno, „ba priam naopak; väčšina slovenských rodových mien sa vzťahuje na viacero blízkych vedeckých rodov“ (tamže). Z názvoslovnej príručky *Slovenské mená hmyzu*, ktorá je spolu s publikáciou *Slovenská botanická nomenklatúra* materiálom základu tohto článku, uvedieme aspoň jeden príklad. Čeľaď *Tenthredinidae* (pilárkovité) má tridsaťpäť rodov, z ktorých každý má osobitné latinské pomenovanie, ale proti týmto tridsiatim piatim latinským menám stojí iba jedno slovenské rodové meno: *Macrophya*, *Tenthredopsis* atď. majú rovnaký slovenský ekvivalent — meno *pilárka*. Nedostatok rodových mien nútí tvorcov a opatrovateľov sledovaných nomenklatúr okrem uvedeného postupu široko využívať slovo-

Inventár prostriedkov na tvorenie zoologických a botanických rodových mien

(Dokončenie)

IVAN MASÁR

4. Z ustáleného inventára slovotvorných postupov sa v istom rozsahu používa tvorenie predponami. Aj v zoologickej, aj v botanickej nomenklatúre sú výrazným reprezentantom tohto postupu mená utvorené predponou *pa-*, t. j. slovotvorným prostriedkom majúcim medzi predponami osobitné miesto (Ondrus — Horecký — Furdík, 1980, s. 91) tým, že nemôže stáť samostatne — na rozdiel od ostatných predpôn, ktoré nemajú pendant v slovesných predponách, ale fungujú samostatne ako predložky. Zo zoologických mien skúmaného súboru utvorených predponou *pa-* uvádzame na ilustráciu mená *pavoš*, *patipufa*, *pakomár* (predponové tvorenie), *pakomárik*, *pakorník*, *pa-hrčtarka* [predponovo-príponové tvorenie], z botanických mien sú to napr. mená *pamajorán*, *pajaseň*, *pagaštan*, *pajialka*, *papyšteň*, *parasca*, *pasmrekovec* a t.

Predpona *pa-* je jeden zo slovotvorných prostriedkov na zachytenie a vyjadrenie podobnosti pomenúvaného jedinca s tým blízkym jedincom. Výslovne sa to uvádza nielen v zásadách, podľa ktorých sa tvorili mená hmyzu [porov. Ferianc, c. d., s. 24], ale aj v sporadickom objasňovaní niektorých mien. Napr. *pamravec* dostal meno s prihliadnutím na podobnosť bezkrídlych samičiek zavalitým mravcom (s. 124), *pakobylka* má meno podľa podoby s kobylkami, hoci sa od nich systematicky odlišuje (s. 44) atď. V zoologickom a botanickom názvosloví sa teda pri predpone *pa-* exponuje významový prvok „podobnosť“

Niektoré dynamické črty zoologickej a botanickej nomenklatúry

IVAN MASÁR

1. Úzka vzťahnosť človeka s prírodou si odjakživa vynucovala potrebu pomenovať okolité živočíšstvo a rastlinstvo, predovšetkým tie jeho druhy, s ktorými človek denne prichádzal do styku a ktoré mu slúžili, ale aj také druhy, čo mu škodili alebo ho ohrozovali. V zhode s touto prirodzenou a univerzálnou tendenciou postupovali aj príslušníci nášho národného spoločenstva. Keďže mnohé názvy z tohto vecného okruhu patria do jadra slovných zásoby, slovenské mená rastlín a zvierat sa vyskytujú už v našich najstarších archívnych materiáloch s rozličným obsahom, ako aj v najstarších slovníkoch. Je prirodzené, že na prvom mieste ide o druhy živočíchov a rastlín nachádzajúce sa na našom území, t. j. o druhy obyčajné, škodlivé, nebezpečné, hospodársky dôležité atď., v menšom rozsahu o druhy cudzokrajné (porov. Matoušek — Hensel, 1982, s. 37; Majtánová, 1981, s. 247). Z našich najstarších slovníkov možno tu na prvom mieste uviesť tzv. Kamaldulský slovník (o jeho názve porov. Skladaná, 1975, s. 3), v ktorom je úmerne k celkovému rozsahu diela dosť obsiahly súbor názvov živočíchov a rastlín (porov. Buffa, 1972, s. 78) z bezprostredného okolia človeka žijúceho na našom území a v ktorom sa uvádza aj viacero cudzokrajných druhov. Zo živočíšnych druhov vyskytujúcich sa na našom území sú to napr. názvy *lasyčka*, *medved* (obidva názvy s atribútom *maľy*), *myss*, *mreň* (s dopĺňujúcim vysvetlením *ryba*), *pes* — tento názov je bližšie špecifikovaný prívlastkami *anglitsky*, *brtársky*, *bjely*, *černy*, *dedinsky*, *kudlaty*, *lowčy*, *morsky*, *owčársky*, *pastyrsky*, *polowny*, *prudkonohy*, *strážny*, *svinsky*, *ssčeklawy*, *stetekawy*, *woňac* (Skladaná, c. d.,

Slovenské menoslovie vtákov (*Aves*) fauny ČSFR.

ZOSTAVIL: BRANISLAV MATOUŠEK

Od vydania súborného Feriancovho *Slovenského názvoslovie vtákov* (1958) uplynulo už vyše tridsať rokov. Za ten čas bolo možné dobre postrehnúť a v praxi vyskúšať jeho klady i zápory, a tak prišiel čas, keď sa ornitológovia začali dožadovať novelizácie niektorých mien. Názvoslovná komisia Slovenskej zoologickej spoločnosti pri SAV v zložení: Karol Hensel (predseda), Drahoslava Klasová, Ivan Masár, Dušan Matis, Branislav Matoušek, František Vilček (oponenti: Oskár Ferianc, Eva Kalivodová, Ľudovít Kocian) po viacročnej práci schválila 14. 1. 1988 nové menoslovie vtákov (*Aves*) fauny ČSFR, v ktorom urobila oproti minulosti viaceré zmeny. Tie sa týkajú predovšetkým mien z troch najviac kritizovaných oblastí:

1. Predovšetkým sme sa snažili v čo najväčšej miere alebo takmer úplne odstrániť druhové pomenovanie *obyčajný* (*slávik obyčajný*, *sedmohlások obyčajný*, *lastovička obyčajná* atď.). Väčšina laickej (rozumnej nezologickej) verejnosti spája tento termín s významom „bežný, zvyčajný, hojný“. Pritom však prevažná väčšina takto pomenovaných druhov nie je alebo už nie je obyčajná, zvyčajná alebo hojná.

Treba dodať, že druhové pomenovanie *obyčajný* kritizovala nielen laická, ale i odborná ochránárska verejnosť. Naši ochranári tvrdili, že chránime väčšinou iba samé „obyčajné“ druhy. Svoju kritiku vyjadrovali nielen ústne a v listoch (dr. J. Darola a Ministerstvo kultúry SR), ale i verejne (pozri článok Štollmanna a Kleincerta, 1986).

Slovenské druhové meno s prívlastkom *obyčajný* zaviedol do nášho odborného zoologického menoslovie O. Ferianc. Bol ovplyvnený českým ornitologickým menoslovím, kde sa mnohé druhy označovali ako *obecné*,

Národné mená niektorých alochtónnych druhov rýb Československa

KAROL HENSEL

Pri tvorení mien cudzokrajných, u nás autochtónne sa nevyskytujúcich živočíchov odpadá možnosť oprieť sa o ľudovú reč, slovenskú či českú. Zostávajú však tieto možnosti:

- a) preberať vedecké meno živočicha v plnom znení;
- b) kalkovať, adaptovať alebo napodobňovať takéto vedecké meno;
- c) preberať meno od iných etníc, a to buď v pôvodnom znení (zväčša pravopisne prispôbené), alebo v preklade. Možno pritom vychádzať alebo z ľudových názvov takých jazykov, ktorých areál sa geograficky kryje s areálom daného živočíšneho druhu, alebo z odborných názvov ustálených najmä v európskych jazykoch;
- d) utvoriť úplne nové meno tak, aby bolo jasne motivované, jednoznačné, významovo priehľadné, ústrojné a nosné. Je veľmi výhodné, ak sa pri tom zachová medzinárodná súvislosť termínu.

Od druhej polovice minulého storočia sa postupne u nás introdukovalo a zväčša aj úspešne aklimatizovalo desať druhov rýb (jeden z nich v dvoch subspéciách). Mená týchto rýb sa utvorili kalkovaním vedeckého mena [S. irideus — pstruh dúhový, čes. pstruh duhový; T. baicalensis — lipeň bajkalský, čes. lipan bajkalský; v týchto dvoch prípadoch už existovalo domáce rodové meno], preberaním, kalkovaním alebo adaptáciou inojazyčných termínov (sig — síh, čes. síh; Zwergwels — sumček, čes. sumček; sunfish — slnečnica, čes. slunečnice), alebo sa utvorili úplne nové rodové (sivoň, čes. siven; ostrážka, čes. okounec) i druhové mená.

V súčasnosti stojíme pred úlohou, ako pomenovať ďalšie alochtónne druhy rýb, ktoré sa do našich vôd už dostali, s ktorých dovozom sa v najbližšom čase počíta, a napokon aj tie, ktorých dovoz sa len predpokladá.

Salvelinus (Cristivomer) namaycush (Walbaum, 1792)

Pre túto rybu treba ustáliť len druhové meno, pretože rodové meno *sivoň*, čes. *siven* už v našich jazykoch existuje. Druhové vedecké meno *namaycush* pochádza z jazyka severoamerických Algonkov a po anglicky sa vyslovuje {nāmeikaš}, resp {nāmikaš}. Dnes sa tento druh v Severnej Amerike oficiálne nazýva *lake trout*, čo v preklade znamená *pstruh jazerný* (syn. *lake char(r)*, *common lake char(r)*, *Great Lakes char(r)*, *laker*, *longe*, *masamacush*, *namaycush*, *grey trout*, *great grey trout*, *Great Lakes trout*, *mackinaw trout*, *taque*, *togue*). Termín *pstruh jazerný* prešiel z angličtiny aj do iných jazykov (porov. francúzske *truite de lac d'Amérique*, španielske *trucha lacustre*, nemecké *amerikanische Seezforelle*, alebo dánske *sø-ørred*). Vyskytuje sa aj modifikácia tohto mena, lepšie vystihujúca príbuzenské vzťahy — *sivoň jazerný* (napr. nem. *amerikanischer Seesaibling* alebo rus. *amerikanskaja aziornaja paľja*). Pre nás sú však takto utvorené mená nie vhodné. Jednak pstruha jazerného už máme (= *Salmo trutta m. lacustris*), jednak je viac druhov „jazerných“ sivoňov, a ani *S. na-*

Menoslovie rýb radu *Acipenseriformes* (1. časť)

KAROL HENSEL

Ryby radu *Acipenseriformes* (*jeseterotvaré*) sú charakteristické pretiahnutým vretenovitým telom, dobre vyvinutým predĺženým rypákom a nerovnako laločnatou (heterocerknou) chvostovou plutvou. Väčšina druhov (okrem veslonosov) má na tele päť radov kostených štítkov (jeden chrbtový, dva bočné a dva brušné), medzi nimi sú v koži rozosiäte drobné kostené zrníčka a doštičky. Na spodnej strane hlavy ležia vysúvateľné ústa (s výnimkou planktónožravého veslonosa amerického). Počas vývinu sa na čeľustiach objavujú zúbky, postupne však miznú, takže v dospelosti sú bezzubé. Na spodnej strane rypáka stoja pred ústami v priečnom rade fúziky. Predné, krajné lúče prsných plutiev sú zrastené a premenené na silný trň. Chrbtová plutva je posunutá ďaleko dozadu. Majú dobre vyvinutý plynový mechúr s výnimkou palopatonosov, ktoré ho majú rudimentárny. Vonkajším vzhľadom a niektorými črtami vnútornej stavby sa podobajú na žraloky, nie je to však dôsledok blízkej príbuznosti.

Jeseterotvaré predstavujú starobylú skupinu, ktorej fosílné ostatky poznáme už zo spodnej jury (ich vek je cca 200 mil. rokov). S najväčšou pravdepodobnosťou vznikli v sladkých vodách, následne mnohé z nich prešli na ťažný (anadrómny) spôsob života. Sú charakteristické mnohými archaickými črtami telesnej stavby. Základ ich osového skeletu tvorí pružná chorda zasahujúca do silnejšie vyvinutého horného laloku heterocerknej chvostovej plutvy. Horná hrana tohto laloku je vystužená kýlovitými kostenými útvarmi (tzv. fulkrami) a jeho boky sú pokryté kosoštvorcovými doštičkami podobnými na ganoidné šupiny ich pravdepodobných predkov – paleonískov, ktorí žili na Zemi od spodného devónu až po spodnú kriedu, teda takmer 300 miliónov rokov. Podobne ako iné starobylé ryby, aj jeseterotvaré majú spirákulum (s výnimkou druhov patriacich do tribu lopatonosov), rudiment pôvodnej žiabrovej štrbiny medzi čeľustným a jazykovým oblúkom. Na srdci je dobre vyvinutý tepnový kužeľ, v čreve špirálna riasa. Telá stavcov chýbajú, kostra je len čiastočne osifikovaná, väčšinou pozostáva z chrupiek; preto sa jeseterotvaré vyčleňujú do osobitnej skupiny tzv. chrupkokostnatých rýb (*Chondrostei*).

Menoslovie rýb radu *Acipenseriformes* (2. časť)

KAROL HENSEL

Podčeľaď: *Acipenserinae* – jeseterorodé

Motivácia vedeckého mena: príponou *-inae* sa v zoologickej nomenklatúre obligátne označuje názov podčeľade.

Národné mená: rus. *осетроводобные* [osetropodobnyje], nem. *Störe i. e. S.*

Slovenské pomenovanie podčeľade je utvorené z koreňa podstatného (rodového) mena *jeseter*, spájacej morfémy *-o-* a prípony *-rodé*, v súlade s odporúčaniami tvorenia slovenského menoslovía živočíchov (Hensel a i. 1987).

Tribus: *Acipenserini* – jesetery

Motivácia vedeckého mena: príponou *-ini* sa v zoologickej nomenklatúre obligátne označuje názov tribu.

Slovenské pomenovanie tribu je vyjadrené menom typického rodu v nominatívnej plurálu.

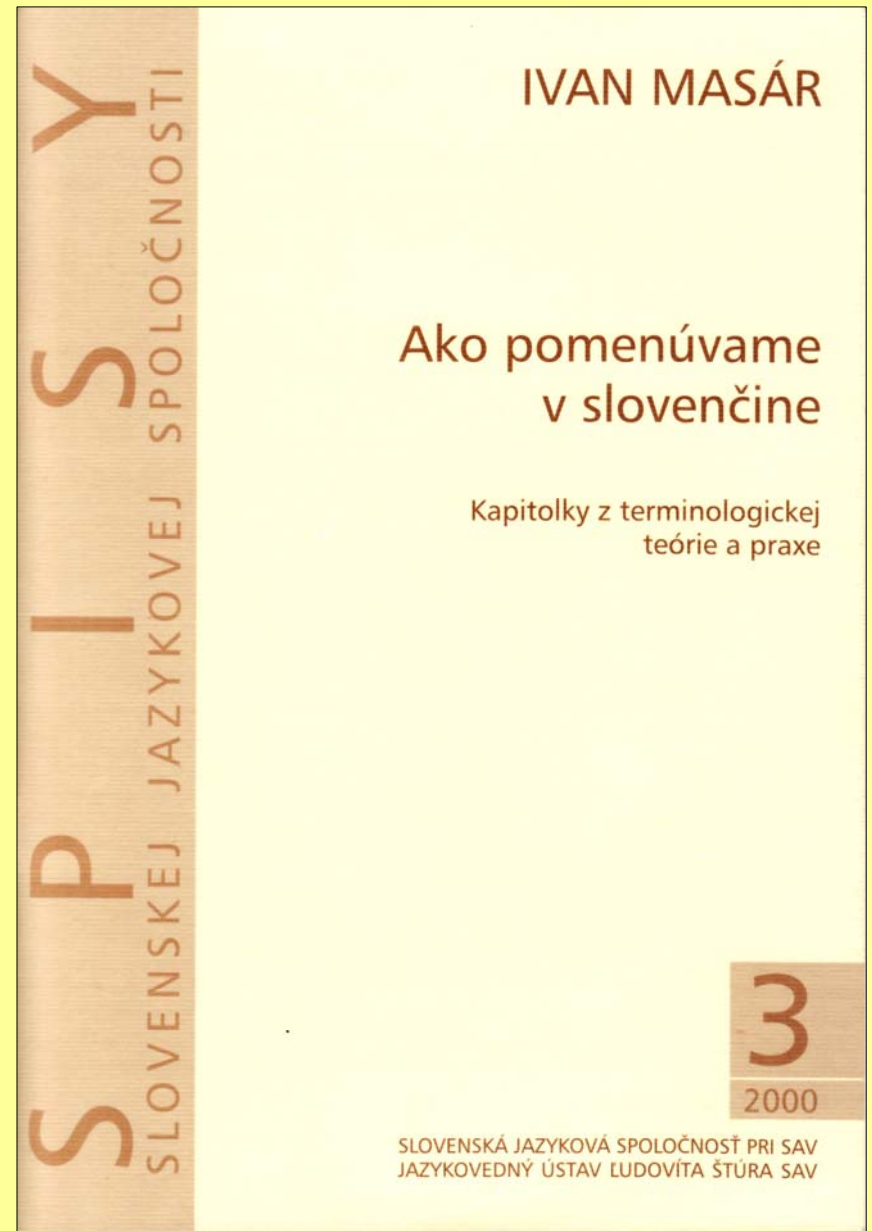
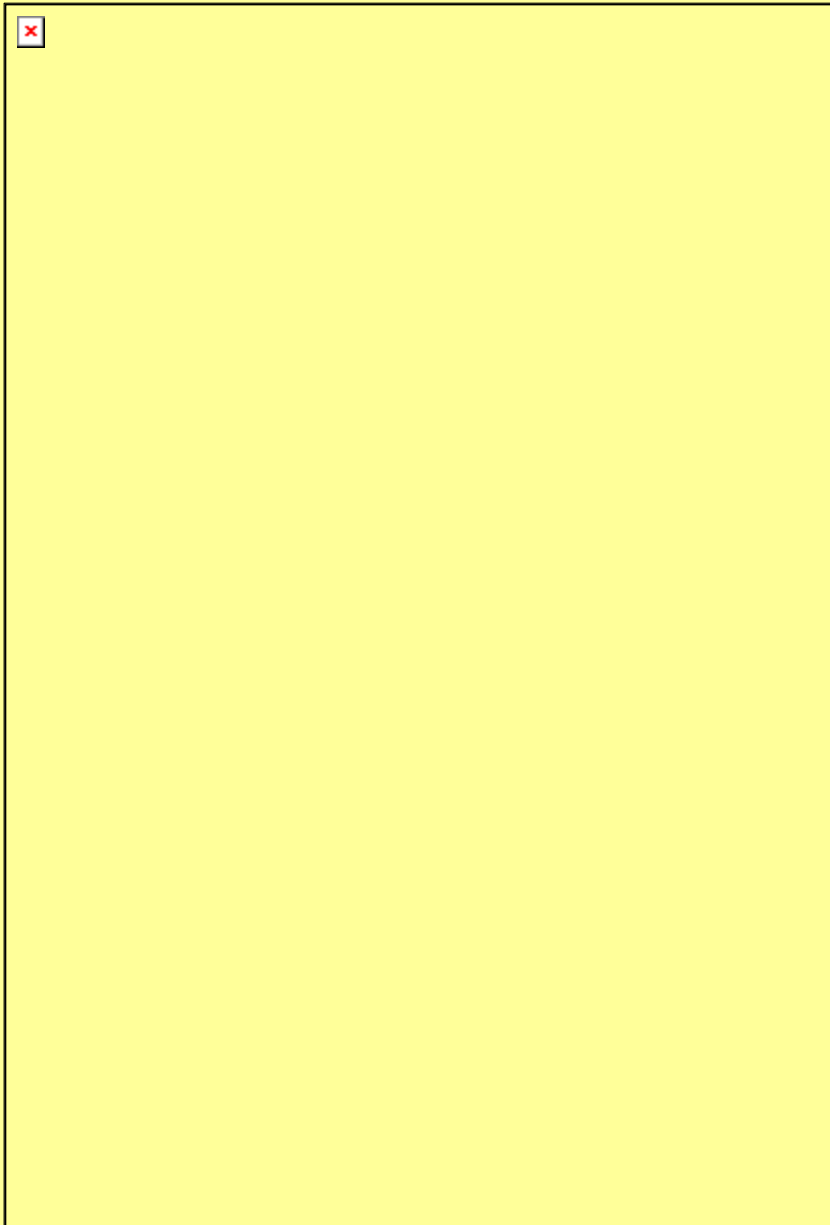
Rod: *Acipenser* Linnaeus, 1758 – jeseter

Syn.: *Ichthyocolla* Geoffroy, 1767; *Sterleta* GÜldenstädt, 1772; *Sturio* Rafinesque, 1810, *Dinoctus* Rafinesque, 1818; *Sterletus* Rafinesque, 1820; *Helops* Brandt & Ratzeburg, 1833; *Antaceus* Heckel, 1836; *Lioniscus* Heckel & Fitzinger, 1836; *Ellops* Gistel, 1848; *Shipa* Brandt, 1869; *Antacea* Bory de Saint-Vincent, 1882; *Sinosturio* Jaekel, 1929; *Gladostomus* Holly, 1936; *Euacipenser* Murgoci, 1942.

Motivácia vedeckého mena: lat. *acipenser* = jeseter (z lat. *acus* = ihla, ihlica; *pensa* al. *penna* = plutva).

Národné mená: čes. *jeseter*, poľ. *jesiotr*, srb. a chorv. *jesetra*, slovin. *jeseter*, bul. *ecempa* [esetra], rus. *ocëmp* [osiotr], bielor. *асяцёр* [asiacior], ukr. *ocemep* [oseter], maď. *tok*, angl. *sturgeon*, nem. *Stör*, franc. *esturgeon*, špan. *esturion*.

Pre tento rod sa v slovenčine použili mená: *stora* (Ormis 1851), *keser* (Sbierka 1888, Holý 1935, Sváz 1934, Sváz 1943/44) a *jeseter* (Kordoš 1875, Rizner 1875, Klíma 1920, Klačko 1924, 1971, Novacký 1938, Ferianc 1947, 1955, Bella 1950, Topercer 1950, Sedlár 1954, 1977, 1985, Buffa a i. 1965, Balon 1967, Oliva – Hrabě 1968, Holčík – Hensel 1972, 1976,

Horecký J. 1956. Základy slovenskej termino-

Karol HENSEL lógie. Vyd. SAV, Bratislava, 148 s.

SLOVENSKÁ REČ

77 • 2012 • 1 – 2

ČASOPIS PRE VÝSKUM SLOVENSKÉHO JAZYKA
ORGÁN JAZYKOVEDNÉHO ÚSTAVU ĽUDOVÍTA ŠTÚRA SAV

Časopis pre výskum slovenského jazyka.
Založený v roku 1932. Orgán Jazykovedného
ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied

HLAVNÝ REDAKTOR

Slavomír Ondrejovič

VÝKONNÁ REDAKTORKA

Jana Wachtarczyková

REDAKČNÁ RADA EDITORIAL BOARD

Ján Bosák (Bratislava), Klára Buzássyová
(Bratislava), Juraj Dolník (Bratislava), Ľubomír
Ďurovič (Lund – Švédsko), Miroslav Dudok
(Bratislava), Ján Findra (Banská Bystrica), Siniša
Habijanec (Záhreb – Chorvátsko), Björn Hansen
(Regensburg – Nemecko), Martina Ivanová
(Prešov), Ľubomír Kralčák (Nitra), Mark
Lauersdorf (Kentucky – USA), Milan Majtán
(Bratislava), Jozef Mlacek (Bratislava), Martin
Ološtiak (Prešov), Oľga Orgoňová (Bratislava),
Matej Považaj (Bratislava), Ján Sabol (Košice),
Daniela Slančová (Prešov), Pavol Žigo
(Bratislava)

Adresa redakcie

813 64 Bratislava, Panská 26, Slovensko,

<http://www.juls.savba.sk/ediela/sr/2012/index.html>

Karol HENSEL

JAZYKOVEDNÝ ČASOPIS

JAZYKOVEDNÝ ČASOPIS
Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra
Slovenskej akadémie vied

Hlavný redaktor
Ján Bosák

Výkonná redaktorka
Gabriela Múcsková

Redakčná rada:
Ján Bosák, Klára Buzássyová, Juraj
Dolník, Alexandra Jarošová, Ľubor Králik,
Viktor Krupa, Gabriela Múcsková, Stefan
Michael Newerkla (Rakúsko), Mark
Richard Lauersdorf (USA), Martin
Ološtiak, Slavomír Ondrejovič, Vladimír
Patráš, Ján Sabol, Juraj Vaňko, Pavol
Žigo.

Adresa redakcie: 813 64 Bratislava,
Panská 26

<http://www.juls.savba.sk/ediela/jc/>

Karol HENSEL

KUL TÚRA SLOVA

*Vedecko-popularizačný časopis pre jazykovú
kultúru a terminológiu*

*Orgán Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra
SAV a Jazykového odboru Matice slovenskej*

HLAVNÝ REDAKTOR
Matej Považaj

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Sibyla Mislovičová

REDAKČNÁ RADA
Adriana Ferenčíková, Ján Findra, Juraj
Glovňa, Robert Hammel, Renáta Hlavatá,
Nicol Janočková, Ján Kačala, Anna Marićová,
Sibyla Mislovičová, Jozef Mlacek, Slavomír
Ondrejovič, Mária Pisárčiková, Matej Považaj,
Mária Šimková, Iveta Vančová, Pavol Žigo

REDAKCIA
813 64 Bratislava, Panská 26

<http://www.juls.savba.sk/ediela/ks/2012/index.html>

Karol HENSEL

Dr. Jožo Martinka:

SLOVENSKÉ RYBÁRSTVO.

ÚVOD.

Rybolov je spoločnou živnosťou všetkých národov sveta. Môžeme sa o tom presvedčiť už i z toho, že sa národy rozširovaly povedľa brehov. Vychodilo to na javo i z tých súpisov, ktoré poznali učenci s účtovníckym sklonom, aby zistili, čo komu patrilo pôvodom z dnešného už zmedzinárodného kultúrneho majetku. Chceli poznačiť svoje národné, milé imanie a oddeliť ho od cudzieho. Chceli rozoznať kultúrne viac či menej tvorivé národy od národov prevahou trovivých. Vysvitá z tých súpisov, že za základy dnes už rozrôznenej kultúry možno predpokladať asi u každého národa medziiným: znalosť jedlých a otravných rastlín, lov úderovým a hádzaným zbrojom, oheň, úschovu plodín, užívanie omamu, rybolov...; z duševného imania medziiným: vieru v nadľudské bytnosti, a to i v také, ktoré bývajú vo vode a ustanovujú rybárske šťastie...

Podľa súpisov kultúrneho imania celého ľudstva boli základy jednotlivých národných kultúr rovnaké, vývojové počiatky podobné, ale časom sa z nich rozvinuly kultúry prerozmanité. Niektoré z nich sa nám zdajú v porovnávaní zdarenejšími, iné zasa nepodarenejšími. Poniektoré sa vyvinuly nehateno za kratšiu dobu, iné zasa mocou okolností dlho zotrvaly v tomže stave, zaostaly. Podľa rozvoja kultúry sa rozvíjali i jej nositelia, národy. Spočiatku boli všetky národy malé, ale pojedny sa vymoženosťami kultúry zveľadovaly zvnútra, lebo si vedely život oceniť a zachrániť a mohutnely zvonku, lebo kultúrne menej vyzbrojené národy sa pod tlakom, alebo i dobrovoľne primkli k silnejším.

Radi hovorievame o samorastlej slovenskej kultúre, veď základy má čo len také staré, ako susedné kultúry a jej rozbehy pred 1000 rokmi boli také nádejné! Jej základy sú nám známe i zo susediacich kultúr, ale ten slovenský rozvitok, ten slovenský zveľadok nie je dosiaľ vymedzený ani ocenený ni v celku ni v častiach. I doma v úzkom kruhu i na šfom trhu svetovom sa dosiaľ ešte málo dokazovalo o slovenskosti našej kultúry, o slovenskosti jej sloziek a medziiným pramálo sa dokazovalo o slovenskosti nášho rybárstva. Málo sa o tom hovorilo, ale ešte menej sa o tom písalo. Kto by sa o také veci zaujímal, skorej by sa dočítal o rybárstve brazílskych praobyvateľov, alebo ešte i vymretých kmeňov austrálskych, ako o rybárstve Slovákov. V súborných národopisných dielach svetovej literatúry sa síce stretáme s menom Slovákov, ale pojaté býva medzi polokultúrne národy, medzi „Halbkulturvölker“¹, a veľmi krátkučko býva odbavené, nie

¹ O. Buschan: Illustrierte Völkerkunde, Stuttgart, 1910, str. 332.

Martinka, J. 1930/31. Slovenské rybárstvo. Sborník muzeálnej slovenskej spoločnosti 24: 111–149, 25: 65–102.

Dr. Jožo Martinka:

SLOVENSKÉ RYBÁRSTVO.*

C) SÚPIS NÁZVOV RÝB NA SLOVENSKU ŽIJÚCICH.

Pri zostavovaní srovnávacieho súpisu slovenských názvov rýb, žijúcich v riekach Slovenska, čerpal som údaje z mnohorakých prameňov. Podľa vedeckej hodnoty boli tie pramene veľmi rozličné podľa toho, či boli knihy alebo ústne podanie. Našiel som i hotové zbierky. Najhojnejšia a spolu i najcennejšia je tá, ktorá ostala po výbornom prírodoskúmateľovi *Samovi Petianovi* (neskoršie Petényi), ale len na rukopisných zdrahoch papiera. Tieto pozostatky vydal *Otto Hermann*, rodák z Brezna v svojom veľkolepom diele: *A magyar halászat könyve*, v Budapešti roku 1887. V druhom sväzku na stranách 766–767 je Petianova zbierka 40 slovianskych rybích názvov. Jedna čiastka bola uverejnená v časopise *Magyar Nyelvőr* (XIII. roč., 1884, str. 550). V tom časopise

* Viď Sborník MSS, roč. XXIV. (1930), soš. 3–4.

PRÍRODOVEDNÝ SBORNÍK

ROČNÍK II.

1947

ČÍSLO 2.

O. Ferianc:

SLOVENSKÉ NÁZVOSLOVIE RÝB ČESKOSLOVENSKEJ
REPUBLIKY A SUSEDIACICH KRAJOV.

*Terminologica slovacica piscium Rei publicae Bohemoslovacicae
nec non regionum confinium.*

Uvažujúc pred rokmi pri kritike Pechočovej učebnice zoologie o slovenských názvoch rýb, bol som blízko presvedčenia, že práve pri rybách nebude ťažko stanoviť ich slovenskú nomenklatúru: nie je ich mnoho, ľudia, najmä rybári, ich dobre poznajú a pre viaceré z nich užívajú sa tiež mená na celom Slovensku. Keď som však neskôr pri univerzitných prednáškach a praktických cvičeniach mal pomenovať mnohé naše a cudzokrajné ryby slovenskými názvami, zistil som veľké ťažkosti. Sväz rybárskych spolkov a družstiev na Slovensku má už dávnejšie svoje oficiálne slovenské názvy rýb. Stanovila ich komisia z r. 1943/44, v ktorej boli Dr. B. Hollý, býv. prednosta Rybárskeho ústavu v Lipt. Hrádku, Dr. Topercer, vtedajší tajomník Sväzu, Dr. Št. Pacák, rybársky inšpektor a vtedajší podpredseda Bratislavského rybárskeho spolku, J. Bako, vtedajší predseda Sväzu, a S. Iváška, legalizujú návrhy B. Hollého, zdá sa, skoro v pôvodnom znení. Komisiou stanovené slovenské mená rýb shodujú sa totižto skoro celkom s nomenklatúrou, ktorú B. Hollý použil vo svojej práci r. 1935. Z nej dostaly sa i do Slovenského múzea a do literatúry. Všeobecne vzaté, Hollý sa opieral pri ušatovaní slov. rybích mien zväčša o mená ľudové, no niektoré z nich nie sú pôvodu slovenského, ba ani slovanského. Pri stanovení definitívnych slovenských rybích mien vychádzal som od názvov Sväzu, no podrobil som ich patričnej kritike a prebral z nich iba tie, ktoré vyhovovali i s vecného i s jazykového stanoviska.

Roku 1931 vyšla v Sborníku MS práca J. Martinku „Slo-

VYSOKOŠKOLSKÉ UČEBNÉ TEXTY PRE PI A PFUK

Ústav pre diaľkové štúdium učiteľov pri UK v Bratislave

Kolektív

MENÁ CHORDÁTOV

1965

SLOVENSKÉ PEDAGOGICKÉ NAKLADATELSTVO BRATISLAVA

Buffa F., O. Ferianc, R. Klačko, P. Koniar & J. Martinka.
1965. Mená chordátov. SPN, Bratislava, 87 s.

SBORNÍK
VYSOKÉ ŠKOLY
ZEMĚDĚLSKÉ
V BRNĚ, ČSR.
FAKULTA LESNICKÁ

ACTA UNIVERSITATIS
AGRICULTURAE ET
SILVICULTURAE
BRNO, RČS.
FACULTAS SILVICULTURAE

1948.

SIG. D 51

Zásady českého zoologického názvosloví.

† EMIL BAYER,

Prof. RNDr. h. c. prof. zoologie na vysoké škole zemědělské v Brně.

SERGĚJ HRABĚ,

Prof. RNDr. prof. zoologie Masarykovy university v Brně.

KAREL KOSTROŇ,

RNDr. Ing. RTDr. doc. vysoké školy zemědělské v Brně.

† JAN ZAVŘEL,

Prof. RNDr. prof. zoologie Masarykovy university v Brně.

ÚVOD.

Předkládáme československé veřejnosti, příznivcům úspěšných snah, vzdělavatelům jazyka českého a přírodopyscům, kterým není osud mateřštiny prázdňným pojmem, k úvaze názory na dnešní stav zoologického názvosloví národního. Burcující řady našich pracovních přátel i kolegů k aktivnímu zájmu o český jazyk vědecký jsme si dobře vědomi toho, že snaha, kterou jsme chtěli předloženou prací osvědčiti, je až příliš malým začátkem pro nesmírný úkol, jakým je prověření veškeré české vědecké terminologie zoologické.

Všichni nemusejí s námi souhlasiti v metodě. Jedno je však jisto, že „pravidla spisovného jazyka nelze stanovití pro všechny časy, neboť mu vznikají časem nové úkoly, zejména vyjadřování nových pojmů“ (K. Svoboda „Naše řeč“, 1943). A dále: „Objevují nové vztahy a věci tvoří věda nové pojmy a nové pojmy si

SOUSTAVA A JMÉNA ŽIVOČICHŮ

PODLE ZÁSAD

I. SJEZDU ČESKOSLOVENSKÝCH ZOOLOGŮ V OPAVĚ 1951

ZPRACOVALI

PROF. DR. JOSEF KRATOCHVÍL A PROF. DR. EMANUEL BARTOŠ
ZA SPOLUPRÁCE 60 ČESKOSLOVENSKÝCH ZOOLOGŮ

NAKLADATELSTVÍ ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD

PRAHA 1954

STAVBA LODÍ · PLAVBA RYBÁŘSKA TECHNIKA

RUSKO-ANGLICKO-NEMECKO-SLOVENSKÝ SLOVNÍK

Spracoval
Dipl.-Ing. Erhard Bensch
s autorským kolektívom

ALFA vydavateľstvo technickej a ekonomickej literatúry · Bratislava

VEB Verlag Technik · Berlin

ENTOMOLOGICKÝ NÁUČNÝ SLOVNÍK

Ján Jasič a kolektív

Príroda

Bensch, E. (ed.). 1981. Stavba lodí · plavba · rybárska technika. Rusko-anglicko-nemecko-slovenský slovník. Verlag Technik, Berlin & ALFA, Bratislava: 1024 s.

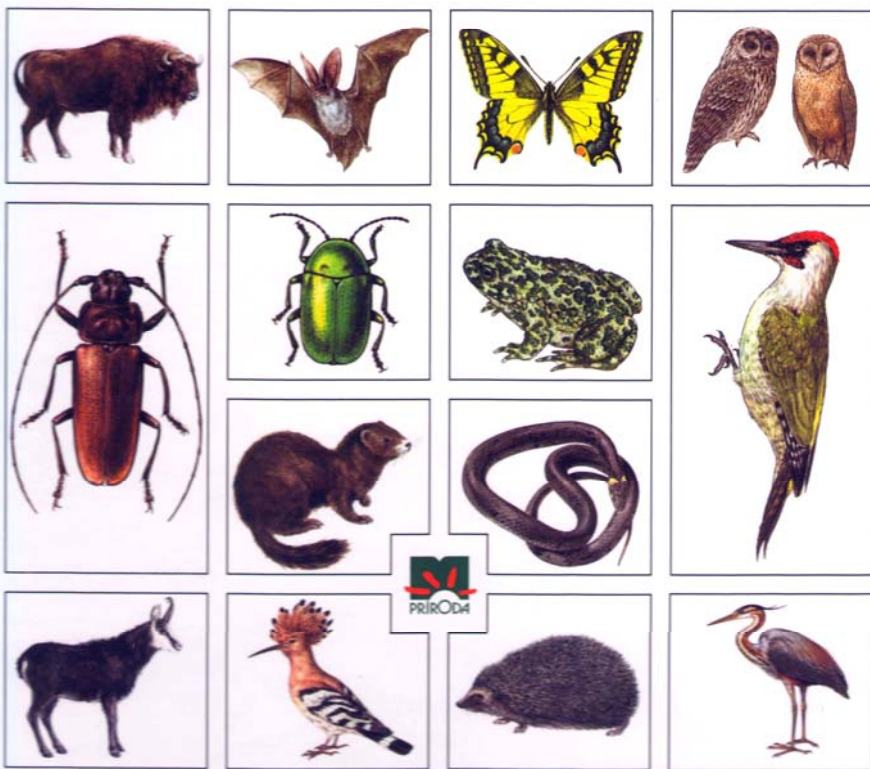
Jasič, J. (ed.). 1984. Entomologický náučný slovník. Príroda, Bratislava: 674 s.

Karol HENSEL

VEĽKÁ KNIHA ŽIVOČÍCHOV

hmyz • ryby • obojživelníky • plazy • vtáky • cicavce

1 582 FAREBNÝCH ILUSTRÁCIÍ

DARY MORA

Hensel, K. 1983. Dary mora.
Mladé letá, Bratislava, 311 s.

Matis, D. (ed.). 2010. Veľká kniha živočíchov.
Príroda, Bratislava, 311 s.

Karol HENSEL

Dušan Matis

Zoológia bezchordátov

I

Univerzita Komenského Bratislava

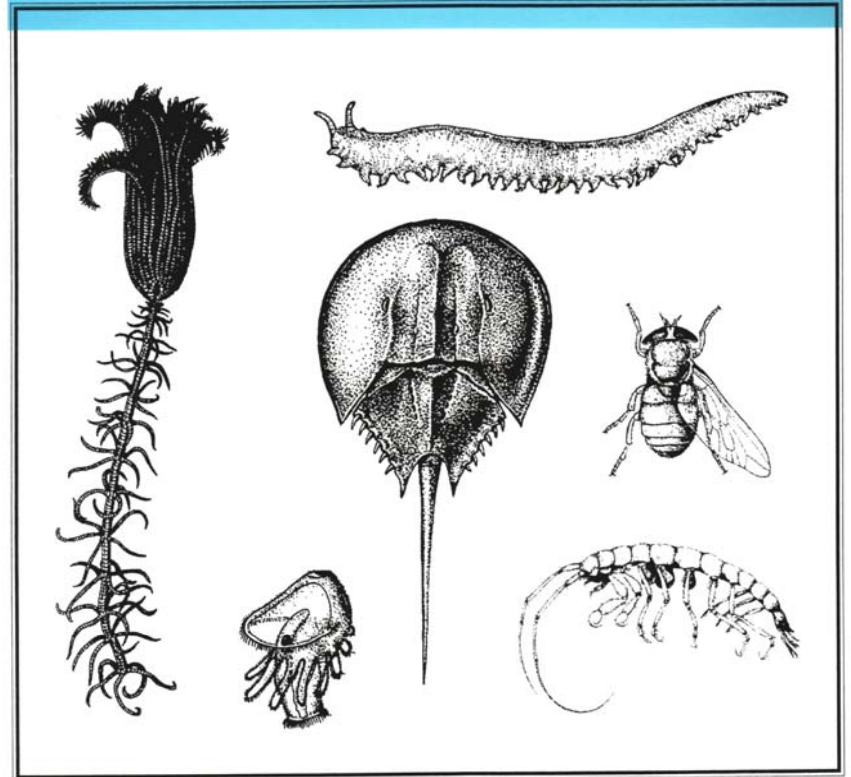

Matis, D. 1997. Zoológia bezchordátov I.
UK, Bratislava: 286 s.

Zoológia bezchordátov II

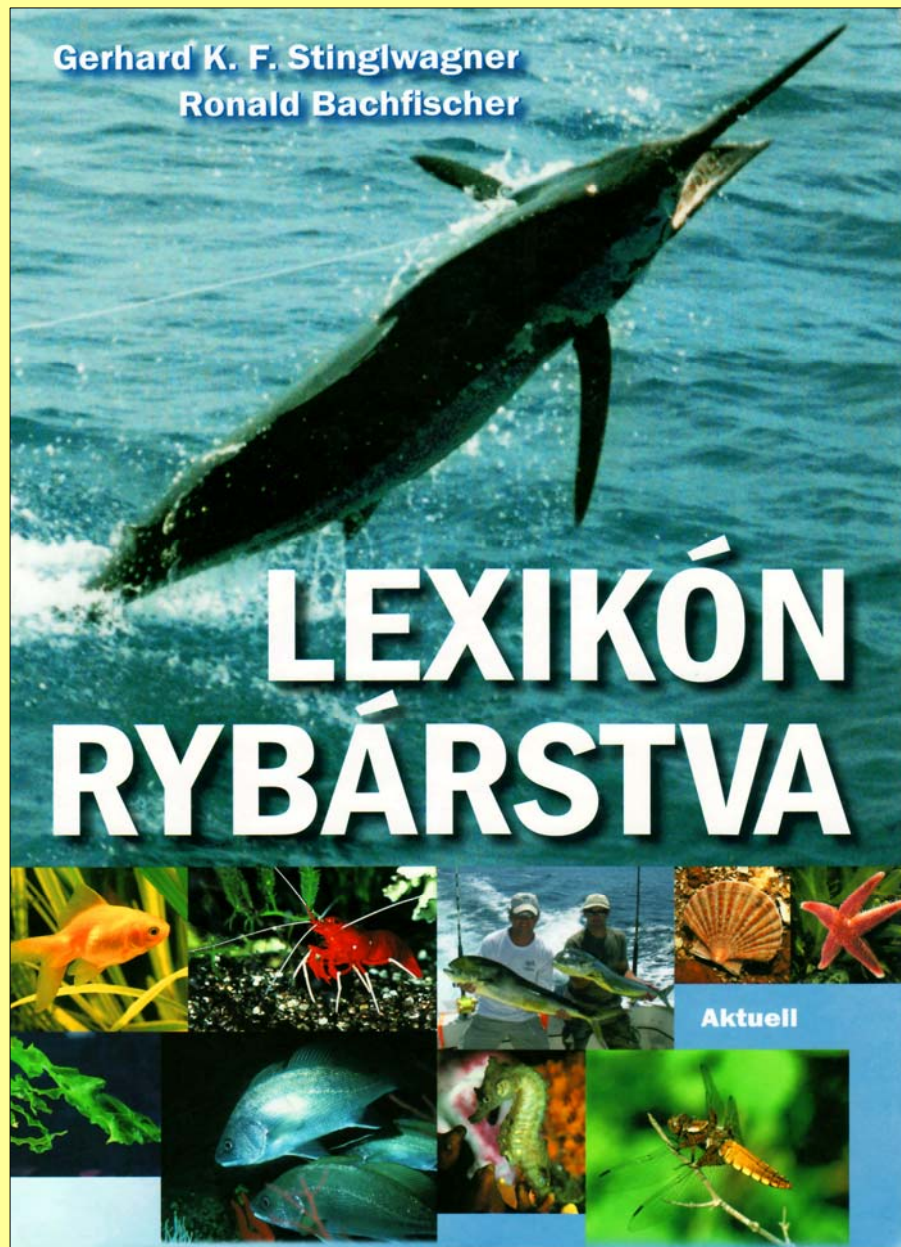
Tentaculata, Pogonophora, Onychophora, Arthropoda,
Hemichordata, Echinodermata

Dušan Matis a kol.

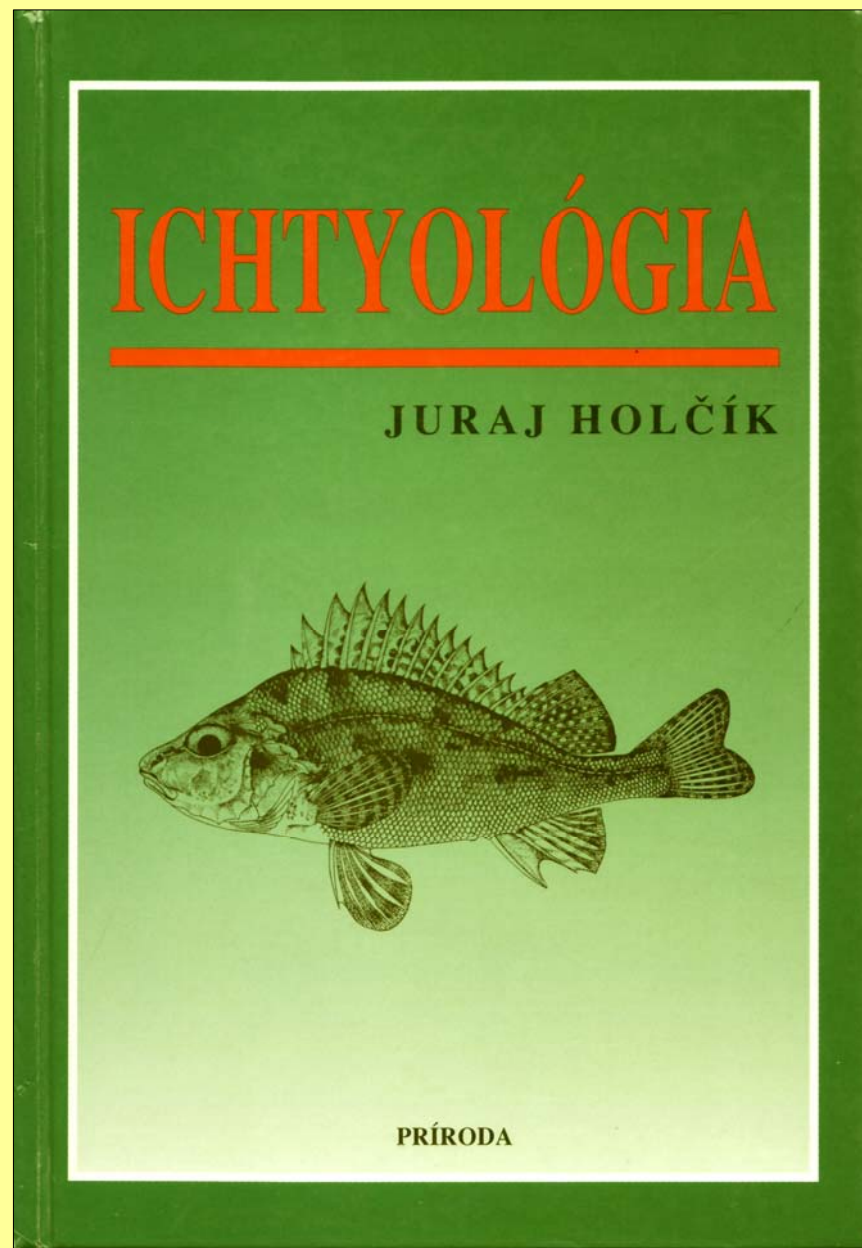

Faunima, 2003

Matis, D. (ed.). 2003. Zoológia bezchordátov II.
Faunima, Bratislava: 170 s.

Stinglwagner, G. K. F. & R. Bachfischer. 2009. **Lexikón Rybárstva**. Aktuell, Bratislava: 583 s.

Holčík, J. 1998. **Ichtyológia**. Príroda, Bratislava, 314 s.

PRIRODOVEDECKÁ FAKULTA

**SLOVENSKÉ MENÁ MÄKKÝŠOV (MOLLUSCA)
SLOVAK NAMES OF THE MOLLUSCA**

IVAN ORSZÁGH, TOMÁŠ ČEJKA, ZLATICA ORSZÁGHOVÁ

2012

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

Országh, I., T. Čejka & Z. Országhová. 2012.
Slovenské mená mäkkýšov (Mollusca).

Karol HENSEL Bratislava: 208 s.

Peter Lupták

Slovenské mená cicavcov sveta

Bojnice
2003

Lupták, P. 2003. Slovenské mená cicavcov
sveta. Zoologická záhrada, Bojnice: 219 s.

M.Červenka a kolektív

Slovenské botanické názvoslovie

Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, roč. 30, č. 1: 89–116, 2008

Slovenské odborné menoslovie cievnatých rastlín a jeho vzťah k vedeckej nomenklatúre (návrh zásad, pravidiel a odporúčaní pre revíziu a tvorbu slovenského botanického názvoslovie)

Slovak national botanical nomenclature of vascular plants in relation to scientific nomenclature (proposal of principles, rules and recommendations for revision and creation of Slovak botanical nomenclature)

JÁN KLIMENT¹, VIERA FERÁKOVÁ², IVA HODÁLOVÁ², JUDITA KOCHJAROVÁ¹, KAROL MARHOLD², PAVOL MÁRTONFI³ & PAVOL MEREĎA²

¹Botanická záhrada Univerzity Komenského, pracovisko Blatnica, 038 15 Blatnica č. 315, kliment@rec.uniba.sk; kochjarova@rec.uniba.sk

²Botanický ústav SAV, Dúbravská cesta 14, 854 23 Bratislava 4, viera.ferakova@savba.sk, iva.hodalova@savba.sk, karol.marhold@savba.sk, pavel.mereda@savba.sk

³Katedra botaniky, Ústav biologických a ekologických vied, Prírodovedecká fakulta, Univerzita P. J. Šafárika, Mánesova 23, 041 54 Košice, pavel.martonfi@upjs.sk

Abstract: The article brings well argued suggestion of rules (principles and recommendations) for Slovak nomenclature of (vascular) plants supplemented by numerous examples. It methodically follows knowledge and experience of several generations of Slovak and Czech botanists and zoologists from Presl and Reuss, Bayer with colleagues, up to contemporary authors of nomenclature rules. Opinions of scientists, university teachers and nature conservationists on strong and weak spots of botanical nomenclature were also included by form of partial recommendations.

Keywords: vascular plants, botanical nomenclature, Slovak names of plants.

„Dôstojnosť vedy sa nezakladá na nezrozumiteľnosti.“
(Bayer et al. 1948: 8)

Úvod

Národné menoslovie rastlín ostávalo dlho v úzadí pozornosti väčšiny botanikov (cf. Dostál 1963: 147, Pišút 1987: 100). Snáď aj preto, že primárne nie je tvorené pre vedeckých pracovníkov v tomto odbore. Tí pri vzájomnej komunikácii používajú vedeckú nomenklatúru rešpektujúc neustále zmeny, ktoré prináša taxonómia a nomenklatúra, ak sú presvedčení o ich správnosti, a teda aj nutnosti (Skalický 1979a: 57–58, 1979b: 176). Národné mená rastlín sú určené predovšetkým pre používateľov z radov lesníkov, poľnohospodárov, sadovníkov, záhradkárov, zberateľov i pestovateľov liečivých bylín, žiakov/študentov základných až vysokých škôl a ich vyučujúcich, popularizátorov prírodných krás, prekladateľov zahraničných publikácií atď. – preto by mali byť jednotné a relatívne ustálené. Na odborné národné mená sú kladené aj ďalšie požiadavky

Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska

Verzia 1.1

Hlavní editori

Karol Marhold

František Hindák

Autorský kolektív

Sinice a riasy

František Hindák, Alica Hindáková

Huby

Mikroskopické huby (*Myxomycota*, *Chytridiomycota*, *Oomycota*, *Zygomycota*, *Ascomycota*, *Basidiomycota*, *Deuteromycota*):
Kamila Bacigálová, Alexandra Šimonovičová, ďalej spolupracoval Pavel Lizoň

Makroskopické huby (*Ascomycota*, *Basidiomycota*): Pavel Lizoň, Anton Janitor, Slavomír Adamčík, ďalej spolupracovali: Jan Gáper (*Basidiomycota*) a Stanislav Glejdura (*Ascomycota*)

Lichenizované huby (líšajníky)

Ivan Pišút, Anna Guttová, Anna Lackovičová, Eva Lisická

Machorasty

Anna Kubinská, Katarína Janovicová

Paprad'orasty a semenné rastliny

Karol Marhold, Kornélia Goliašová, Zuzana Hegedúšová, Iva Hodálová, Viera Jurkovičová, Eva Kmet'ová, Roman Letz, Eleonóra Michalková, Patrik Mráz, Magdaléna Peniašteková, Helena Šipošová, Ondrej Ťavoda; ďalej spolupracovali: Viera Feráková, Štefan Maglocký (kategórie ohrozenosti), Ján Kliment (endemizmus), Dana Bernátová (*Poa*, *Sorbus*), Jiří Danihelka (*Achillea*), Vít Grulich (*Cyperaceae* excl. *Bolboschoenus*), Walter Gutermann (*Ranunculus auricomus* agg.), Josef Holub (*Rubus*), Elvira Hörandl (*Ranunculus auricomus* agg.), Lubomír Hrouda (*Gagea*, *Helianthemum*, *Ornithogalum*, *Primulaceae*), Zdenka Hroudová (*Bolboschoenus*), Jindřich Chrtěk, jr. (*Hieracium*, *Pilosella*), Zdeněk Kaplan (*Potamogeton*), Jan Kirschner (*Luzula*, *Taraxacum*), Judita Kochjarová (*Primulaceae*, *Tephrosieris*), Miloslav Kovanda (*Campanula*), František Krahulec (*Allium*), Jozef Májovský (*Poa*, *Sorbus*), Pavol Mártonfi (*Hypericaceae*, *Thymus*, *Violaceae*), Pavol Mered'a (*Epipactis*), Karol Mičieta (*Juncus*), Ota Šída (*Erigeron*), Jan Štěpánek (*Knautia*, *Taraxacum*), Pavel Tomšovic (*Rorippa*), Bohumil Trávníček (*Rubus*, *Scilla*), Jaroslav Vlčko (*Orchidaceae*), Jiří Zázvorka (*Orobanchaceae*)

Autor CD verzie

Róbert Bachorec

Autor www stránky a prehľadovania

Michal Laclavík (nova verzia v php)
Jaroslav Brandis (povodna verzia v asp)

